

Recenzje

Aneta M. Sokół

Kamil Basiński, *Ty, który miliony gwiazd zapaliłeś*, Autor Chrzestny, Lasowice Wielkie 2022, ss. 136.

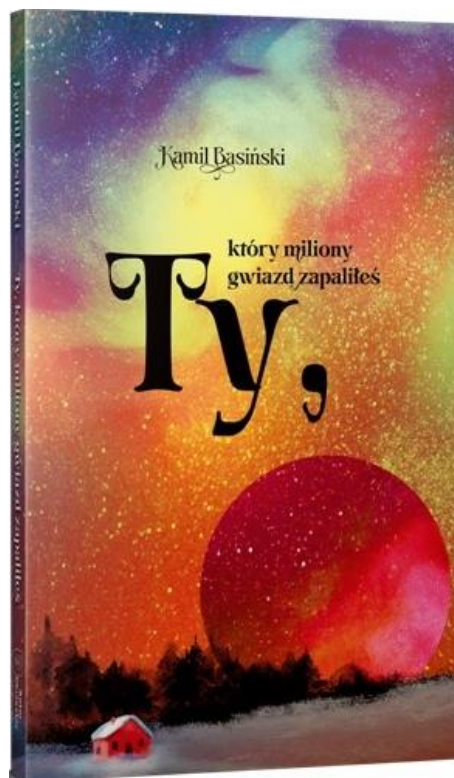
W tradycji luterńskiej pieśń odgrywa bardzo ważną rolę. Od czasów Reformacji wspólne wykonywanie pieśni było ważnym wyznacznikiem życia religijnego, wzmacniało wiarę i jednoczyło członków wyznaniowej wspólnoty. Marcin Luter uważał, że pieśń niesie w sobie potencjał katechizowania wiernych, co miało duże znaczenie w czasach formowania się nowego Kościoła. Pieśń ewangelicka szczególnie rozwijała się w krajach, które stosunkowo wcześniej przyjęły luteranizm. Do tych krajów należała Dania, gdzie w 1536 roku król Chrystian zreformował Kościół zgodnie z postulatami Lutra. Kościół luterński w Danii obejmuje większość duńskiego społeczeństwa (73,2%), zachowując charakter Kościoła państwowego, na czele którego stoi monarcha.

Do tradycji duńskiej pieśni religijnej sięgnął autor książki, którą warto zaprezentować członkom polskiej wspólnoty luterńskiej, ale także wszystkim zainteresowanym. Wydana w 2022 roku książka *Ty, który miliony gwiazd zapaliłeś* poświęcona została XX-wiecznej duńskiej pieśni przełożonej na język polski. Utwór pokazany został na tle tradycji duńskiego luteranizmu, z uwzględnieniem kontekstu teologii ewangelickiej oraz zasad wiary przyjętych przez Kościoły luterńskie w różnych krajach. Pieśń „Ty, który miliony gwiazd zapaliłeś”, której pierwsza fraza posłużyła za tytuł książki, być może pozwoli zrozumieć czytelnikom, w jaki sposób w Kościele luterńskim pojmowane są relacje pomiędzy człowiekiem a Bogiem, jak wierni tej konfesji podchodzą do życia, a także odpowiedzialności wobec czasu darowanego człowiekowi przez Stwórcę.

Autorem omawianej książki jest Kamil Basiński, który ma na swoim koncie wcześniejsze projekty związane z popularyzacją konfesji. W 2017 roku ukazała się przygotowana przez niego publikacja *Marcina Lutra myśli (nie)znane*, jest on również twórcą dostępnego w Internecie bloga „Marcin Luter w cytatach”. To inicjatywy zrealizowane z okazji jubileuszu 500-lecia Reformacji, uroczyste świętowanego w 2017 roku. Autor książki jest członkiem Akademii Lutra (Luther-Akademie Sondershausen-Ratzeburg e.V.) oraz Towarzystwa Historii Kościoła w Wirtembergii (Verein für die Württembergische Kirchengeschichte) z siedzibą w Stuttgarcie, studiuje również teologię ewangelicką w Tybindze, Heidelbergu i Marburgu. Warta jest podkreślenia aktywność autora w mediach społecznościowych oraz innych formach wirtualnej obecności, co gwarantuje większe możliwości dotarcia do odbiorców ze swoim przekazem.

Książka licząca 136 stron rozpoczyna się tekstem pieśni w polskim tłumaczeniu Basińskiego. W poprzedzającym wstępie zwraca on uwagę, że nauka od wieków stara się wyjaśnić fenomen życia na ziemi. Na pytanie „czym jest życie?” odpowiada także przetłumaczona pieśń luterńska ukazując człowieka jako część Bożego stworzenia, zarazem część świata podlegającego mocy Stwórcy. To głos w dyskusji na temat istoty życia, wprowadzający luterńskie spojrzenie na pozycję człowieka wobec Boga i zadań stojących przed nim w świecie.

Publikacja obejmuje sześć rozdziałów. Pierwszy rozdział ukazuje, jak doszło do powstania pieśni, drugi jest analizą tekstu – literacką, teologiczną, zakorzenioną w tekstach biblijnych. Rozdziały od 3 do 6 kierują naszą uwagę ku trudowi translatorskiemu, z jakim zmierzyć się musiał tłumacz przekładu na język polski. Zaprezentowane zostały konkretne wykonania pieśni, które miały miejsce w Danii, Polsce, a także w wirtualnej przestrzeni łączącej muzyków ponad granicami. Dopełnieniem jest aneks z ilustracjami powstałymi pod wpływem pieśni, nadesłane przez wiele osób.

W pierwszej kolejności przedstawione zostały sylwetki twórców. Poznajemy drogę życiową autora tekstu Johanna Johansena (1925-2012), duńskiego pastora, biskupa, ale również autora wielu tomów wierszy, w tym licznych pieśni religijnych. Melodię do wiersza „Ty, który miliony gwiazd zapaliłeś” skomponował Erik Sommer (ur. 1948), nauczyciel muzyki w duńskich liceach, a także kompozytor utworów muzycznych o różnym charakterze. Pieśń, która stała się tematem książki, powstała w 1981 roku na potrzeby letnich obozów organizowanych przez duńską organizację luterzańską Ochotniczy Związek Chłopców i Dziewcząt (skrót: FDF). Kamil Basiński przybliży okoliczności powstania utworu, znane zapewne tylko twórcom, do których udało się mu jednak dotrzeć. Pieśń pokazana została w świetle ciekawostek, ale również w szerszym kontekście kulturowo-religijnym; przedstawiana jest na tle dziejów Kościoła luterńskiego w Danii, powołanego w czasach Reformacji, funkcjonującego zgodnie z tymi tradycjami po dzień obecny.

Do powstania utworu przyczyniła się popularna organizacja młodzieżowa, która zamówiła stosunkowo prostą pieśń dla młodych wykonawców. Stało się to zarazem okazją do przedstawienia czytelnikom zakresu działalności tej organizacji. Podkreślone zostało, że FDF dba o rozwój duchowy swoich członków, zapewniając im różne formy spędzania wolnego czasu. Organizowane letnie obozy od początku istnienia organizacji były miejscem spotkania młodzieży z Ewangelią, ucząc szacunku do siebie i otaczającego świata.

Drugi rozdział zawiera wielostronną analizę pieśni. Autor zaznacza, że ma ona charakter modlitwy śpiewanej skierowanej do Boga jako Stworzyciela świata, rodzaju ludzkiego oraz wszelkich praw rządzących życiem. Tekst utworu jest interpretowany bardzo szczegółowo, z wykorzystaniem analizy literackiej, w świetle elementów teologii ewangelickiej, a także najistotniejszych konfesyjnych zasad i wartości. Interpretacja wybiega jeszcze dalej konfrontując tekst z osiągnięciami naukowymi, ze światem przyrody oraz otaczającą nas rzeczywistością. Tak szerokie spojrzenie może uświadamiać aktualność pieśni, jej wiarygodność oraz przydatność w życiu religijnym.

W wypadku utworu poetyckiego ważne jest wyodrębnienie podmiotu lirycznego wypowiadającego się w wierszu lub innej formie poetyckiej wypowiedzi. Nie inaczej jest w wypadku duńskiej pieśni. Kim jest wypowiadający się w analizowanym utworze? Co możemy powiedzieć o osobie kierującej w pieśni modlitwą do Boga? Jak dowodzi autor książki, może być nim każdy, kto uznaje władzę Stwórcy i Jego przewodnictwo.

Omawiana pieśń ma także swoją strukturę wewnętrzną służącą myślowemu przekazowi. Pierwsza i ostatnia zwrotka tworzą ramy kompozycyjne utworu podkreślając pozycję Stwórcy jako Pana wszechświata i wszelkiego życia. Środkowe strofy wprowadzają perspektywę ludzką, skoncentrowaną na człowieku, na jego zależności od Boga. W takiej przestrzeni kierowane są myśli do Stwórcy, prośby człowieka i błagania.

Kamil Basiński poświęca swoją uwagę każdej zwrotce pieśni. Każda strofa została omówiona oddzielnie i zaprezentowana na tle utworu. Interpretacja uzupełniana jest dodatkowo wieloma wyjaśnieniami dotyczącymi pojęć występujących w utworze, ukazanych w świetle Biblii, tekstów wyznaniowych oraz innych istotnych dla tematu informacji.

Pierwsza zwrotka akcentuje niezaprzeczną wszechmoc Boga, na wielu płaszczyznach utożsamianego ze światłością, początkiem, wiecznym trwaniem. Stało się to impulsem do pokazania, jak ważne jest światło dla rozwoju życia, dla trwania wszelkich form istnienia w przyrodzie. Pokazanie Boga jako początku życia przedstawia wielu punktów stycznych pomiędzy osiągnięciami nauk przyrodniczych a teologią stworzenia. Jak dowodzi autor, nauka wcale nie musi zaprzeczać istnieniu Boga, prawdę tę potwierdzając. W drugiej zwrotce następuje uświadomienie sobie przemijalności życia doczesnego. Refleksjom tym towarzyszy wiele sugestii dotyczących wykorzystania tego „unikatowego prezentu” otrzymanego od Boga, którego nie można zmarnować. Świadomość popełniania grzechów wprowadza jednocześnie wołanie o przebaczenie, prośbę o trwałe odpuszczenie ludzkich win. Kolejna strofa wyraża zadowolenie człowieka w obliczu Boga. Jak zostało wyjaśnione, mamy wiele powodów do radości pomimo nie zawsze sprzyjających okoliczności zewnętrznych. Co przynosi człowiekowi zadowolenie pośród trudów życia? Z czego człowiek wierzący może czerpać radość? Utwór pokazuje, jak przejść przez życie doceniając to wszystko, czym obdarza nas Stwórca.

Czwarta zwrotka przypomina o obecności innych ludzi. Poprzez „innych” ujawnia się także cierpienie świata, wobec którego prawdziwi naśladowcy Chrystusa nie mogą przejść obojętnie. W refleksjach towarzyszących interpretacji podkreślane jest znaczenie pomocy i wsparcia udzielanego potrzebującym, co ma nie tylko wymiar materialny, ale buduje również duchową wspólnotę z drugim człowiekiem. Ostatnia zwrotka zamykająca pieśń potwierdza wiarę we wszechmoc Boga, czego symbolem jest jego władza nad gwiazdami. To jednocześnie przyznanie, że świat w dalszym ciągu jest pogrążony w grzechu, potrzebuje pomocy swego Stworzyciela. Jednocześnie należy pamiętać, że Bogu zależy, aby wyrwać człowieka z ciemności ku jasności zbawienia.

Interpretacja została wzbogacona wieloma dodatkowymi objaśnieniami, które dotyczą kluczowych pojęć występujących w utworze. Omówiony został motyw światła czy gwiazd w tekstach biblijnych. Zaprezentowane zostały dzieje spowiedzi w tradycjach Kościołów luteranckich, ukazując ewolucję rytu spowiedniego od czasów Reformacji. Na kartach książki przedstawiony został rozwój ewangelickiej diakonii, powołanej do niesienia pomocy wszystkim chorym, biednym i potrzebującym.

Dalsze rozdziały książki dotyczą pieśni jako utworu muzycznego. Autor książki poświęca swoją uwagę melodii skomponowanej przez Erika Sommera, przedstawia trudności przekładu duńskiego tekstu na język polski, pokazuje możliwości wykorzystania pieśni w praktyce. Podkreślone zostało, że pieśń „Ty, który miliony gwiazd zapaliłeś” może być śpiewana podczas wielu uroczystości kościelnych, a także w wielu innych sytuacjach czy okolicznościach. Autor podaje konkretne przykłady wykonania pieśni, które miały miejsce nie tylko w Danii, ale również w ostatnim czasie w polskich parafiach ewangelickich. Dołączony aneks przedstawia rysunki wielu osób, powstałe pod wpływem pieśni, przelane na papier skojarzenia wywołane przesłaniem utworu. Książkę kończy bibliografia wykorzystanej literatury oraz wykazy skrótów, które będzie pomocne podczas lektury.

Książka Kamila Basińskiego poświęcona została jednej pieśni, ukazanej całościowo – od powstania, poprzez analizę tekstu po funkcjonowanie pieśni jako utworu muzycznego. Pieśń przedstawiona została na szerokim tle interpretacyjnym, poruszając wiele zagadnień związanych z wiarą, konfesyjnością, także w nawiązaniu do osiągnięć naukowych oraz otaczającej nas rzeczywistości. Takie szerokie tło interpretacji pokazuje aktualność pieśni, jej ponadczasową wymowę, być może również przydatność w wielu sytuacjach życiowych. Pieśń powstała zarazem pod wpływem grundtvigianizmu, nurtu pobożnościowego popularnego w Danii, zachęcającego do samodzielnego poszukiwania Boga i skoncentrowania swego życia na teraźniejszości¹.

Główną część książki poprzedza swoim słowem ks. Marek Jerzy Uglorz. Duchowny podkreślił, że stanowi ona kompozycyjną całość, pokazując nie tylko literacki, ale również teologiczny wymiar pieśni. Pozostaje jednocześnie mieć nadzieję, że polska wersja utworu muzycznego powstałego w luteranckiej kulturze Danii zyska licznych polskich wykonawców.

Publikacja wydana została starannie, z uwzględnieniem ilustracji, w tym aneksu nadesłanych prac powstałych pod wpływem pieśni. Tekst zaprezentowany został przejrzysto, w sposób uporządkowany, z dobrze wyróżnionymi rozdziałami. Książka zaopatrzona została w twardą okładkę, na której widnieje kolorowa ilustracja symbolicznie nawiązująca do tematyki pieśni. Na zewnętrznej okładce znajdziemy krótki biogram autora wraz z fotografią. W tym samym miejscu zamieszczone zostały loga organizacji, które objęły patronat medialny nad książką. Należy do nich m.in. Polskie Towarzystwo Ewangelickie. Wydawcą książki jest wydawnictwo Autor Chrzestny.

Honorowy patronat nad publikacją objęło również wiele osób, w tym biskup senior diecezji wrocławskiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce Ryszard Bogusz oraz prof. Jerzy Buzek.

Być może odkryta przez Kamila Basińskiego pieśń zadomowi się w naszej kulturze muzycznej, będzie przydatna w praktyce duszpasterskiej oraz wielu sytuacjach życiowych, chociażby takich jak osamotnienie, pandemia czy poszukiwanie sensu życia.

Książka jest dostępna w Księgarni „Warto” oraz w innych księgarniach internetowych.

¹ Twórcą grundtvigianizm był Mikołaj Seweryn Grundtvig (1783-1872), duński teolog, filozof, poeta, pedagog, twórca ruchu uniwersytetów ludowych.